

Nummer Toegang: 3.02.33

**Inventaris van de archieven van de gewestelijke
besturen in de Bataafs-Franse tijd, 1795-1807, en
hiermee samenhangende commissies, 1782-1802**

Th. H.P.M. Thomassen

Nationaal Archief (c) z.d.

Deze inventaris is geschreven in het Nederlands.

I N H O U D S O P G A V E

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF	5
Aanwijzingen voor de gebruiker	7
Openbaarheidsbeperkingen	7
Citeerinstructie	7
Archiefvorming	9
Geschiedenis van de archiefvormer	9
a. Holland en de achteruitgang van de Compagnie	9
b. Samenwerking tussen Holland en Zeeland en instelling van de Hollands-Zeeuwse Staatscommissie	10
c. Samenstelling, taken en bevoegdheden van de Comissie	11
d. Huishoudelijke zaken en besluitvorming	11
e. Middelen tot herstel van de Compagnie	12
f. Het Comitté tot de zaken van de Oost-Indische Compagnie, 1795-1796	13
Geschiedenis van het archiefbeheer	15
g. Archieven overgedragen aan de staat en ingevoegd in de koloniale archieven.	15
h. De stukken krijgen hun zelfstandige status terug	16
i. Huidige staat van de archieven	17
Bijlagen	19
Geraadpleegde Literatuur	19
BESCHRIJVING VAN DE ARCHIEFBESTANDELEN	21

BESCHRIJVING VAN HET ARCHIEF**Naam archief:**

Archieven van Hollandse Staatscommissies tot de Zaken van Oost-Indische Compagnie.

Periode:

1790-1796

Archiefbloknnummer:

K32928

Omvang:

???

Archiefbewaarplaats:

Nationaal Archief, Den Haag
Comité van de Oost-Indische Compagnie

Samenvatting van de inhoud van het archief:

Bevat notulen en bijlagen.

AANWIJZINGEN VOOR DE GEBRUIKER***OPENBAARHEIDSBEPERKINGEN***

Het archief is volledig openbaar

CITEERINSTRUCTIE

Bij het citeren in annotatie en verantwoording dient het geraadpleegde archief tenminste eenmaal volledig en zonder afkortingen te worden vermeld. Daarna kan worden volstaan met de verkorte aanhaling:

VOLLEDIG:

Nationaal Archief (NA), Den Haag

Archieven van de gewestelijke besturen in de Bataafs-Franse tijd, 1795-1807 en hiermee samenhangende commissies, 1782-1802. Archieven van Hollandse Staatscommissies tot de Zaken van Oost-Indische Compagnie.

nummer toegang 3.02.33, inventarisnummer ...

VERKORT:

NA, Hollandse Staatscommissies tot de Zaken van Oost-Indische Compagnie, 3.02.33, inv.nr.

...

ARCHIEFVORMING

GESCHIEDENIS VAN DE ARCHIEFVORMER

De Hollands-Zeeuwse Staatscommissie van 1790 en het Committé van de Provisionele Representanten van het Volk van Holland tot de zaken van de Oost-Indische Compagnie van 1795 zijn staatsrechterlijke curiositeiten, vooral omdat ze als Hollandse of - naar het lijkt- Hollands-Zeeuwse commissies controle hebben uitgeoefend op de VOC, die haar octrooi had van de Generaliteit. Hun merkwaardige status heeft aanleiding gegeven tot onduidelijkheden over de status van hun archieven. Hieronder wordt een poging gedaan om de sluier die bijna twee eeuwen over deze archieven heeft gehangen, weg te nemen. Achtereenvolgens zal aandacht worden besteed aan de ontstaansgeschiedenis van de commissie, hun inrichting, werkwijze en activiteiten, zal worden beschreven wat er in de loop der tijden met hun archieven is gebeurd en zullen over de inventarisatie en de huidige staat van die archieven mededeling worden gedaan.

A. HOLLAND EN DE ACHTERUITGANG VAN DE COMPAGNIE

De Vierde Engelse oorlog bracht de VOC, die haar jaarrekening vanaf het tweede kwart van de 18e eeuw al niet meer met een batig saldo had kunnen afsluiten, op de rand van het bankkroet.

Haar bezittingen overzee, werden een prooi van de Engelsen, haar retourschepen konden de Republiek niet meer bereiken en haar crediteuren vroegen alle op korte termijn opeisbare voorschotten (de zgn. anticipatiepenningen) op. Om een faillissement te voorkomen moesten de provincies uitstel van betaling (handlichting) verlenen, grote leningen verstrekken en zich garant stellen voor de terugbetaling van leningen die door anderen werden gegeven.

Vooraf Holland, dat bij het voortbestaan van de Compagnie van alle provincies het meeste belang had, moest diep in de buidel tasten.

Drie kwart van de compagniesleningen werd in de jaren na 1780 door deze provincie gegeven of gegarandeerd (wat uiteindelijk op hetzelfde neerkwam). Natuurlijk verlangde Holland zekerheden. In mei 1782 kreeg het alle goederen, koopmanschappen en inkomsten van de maatschappij in onderpand en sinds juni van hetzelfde jaar liet het personele commissies controle uitoefenen op het gebruik van de voorgeschoten en gegarandeerde gelden. Hiertoe werden achtereenvolgens ingesteld de personele commissie tot de zaken van de Oost-Indische Compagnie (1782-1787), de personele commissie tot onderzoek naar de tegenwoordige staat van financiën der Oost-Indische Compagnie en haar militair en mercantiel vermogen (1788-1789), de Hollands-Zeeuwse Staatscommissie tot de zaken van de Oost-Indische Compagnie (1790-1795) en het Committé tot de zaken van de Oost-Indische Compagnie (1795-1796).

Behalve met de controle van de uitgaven van de Compagnie hielden deze commissies zich vanaf het eerste begin ook bezig met de zo noodzakelijke verbetering van het bestuur van de maatschappij en de vergroting van de invloed van de provincie daarin. Plannen in die richting (toevoeging aan het bewind van meerendeels door Holland benoemde commissarissen of beëdigde hoofdparticipanten) stuitte echter op hardnekkige tegenstand van het bewind zelf, dat van overheidsbemoediging niet gediend was, en van Zeeland, dat zich tegen een nog grotere Hollandse overheersing verzette. De inspanningen van de eerste personele commissie leverden niet meer op dan de toevoeging in 1786 van zes Hollandse bewindhebbers aan de kamer Amsterdam, die als het Vijfde Departement controle moesten uitoefenen op het bestuur

van de compagnie en verplicht waren ook aan de Staten van Holland hierover verslag uit te brengen. De beslissing hierover werd door de Staten-Generaal met de kleinst mogelijke meerderheid genomen en de uitvoering ervan aanvankelijk door de Staten van Zeeland geboycot. [1]

B. SAMENWERKING TUSSEN HOLLAND EN ZEELAND EN INSTELLING VAN DE HOLLANDS-ZEEUWSE STAATSCOMMISSIE

Toen het bewind in 1788 bij Holland en Zeeland opnieuw om financiële steun aanklopte, benoemden de Staten van Holland een nieuwe personele commissie, die de financiële staat van de Compagnie en haar militaire en commerciële vermogen moest onderzoeken. Samenwerking bleek noodzakelijk met de personele commissie die de Staten van Zeeland met hetzelfde doel had benoemd. Er moesten namelijk schikkingen worden getroffen met betrekking tot de financiële verhouding tussen de Hollandse kamers en de kamer Zeeland. Zeeland was hierbij van de medewerking van Holland afhankelijk; Holland wilde zo snel mogelijk een evenredige bijdrage van Zeeland aan de Financiële ondersteuning van de Compagnie. [3]

Op basis van het rapport van de besprekingen tussen beide personele commissies besloten Holland en Zeeland de Compagnie opnieuw financieel te steunen. Ze kwamen overeen dat in het vervolg Holland drie vierde en Zeeland één vierde deel subsidies voor hun rekenig zouden nemen. Ze hechtten hun goedkeuring aan de instelling van een personele commissie met zes Hollandse en twee Zeeuwse leden, die namens beide provincies toezicht moest houden op het bestuur van de Compagnie. Ze werden het eens over een voorstel aan de Staten-Generaal om het Vijfde Departement, dat na de omwenteling beschouwd werd als een middel om opperbewindhebber Willem V zijn invloed te ontnemen en dat nauwelijks had gefunctioneerd, tot na een preparatoir besogne, belast met het opstellen van het voorbereidend rapport aan de vergaderingen van de Zeventienen, te degraderen. [4]

De provincies wilden voor hun plan om een personele commissie in te stellen de goedkeuring krijgen van de Staten-Generaal om "bewindhebber, die onder octrooi van hun Hoog Mogende het bestuur voeren, alle huiverigheid te beneemen om die Politique Commissie te erkennen". [5] Niet alle bondgenoten waren echter even enthousiast. De Utrechts gedeputeerden verklaarden op 23 maart 1790 dat zij het redelijk en billijk vonden dat aan de Staten van Holland en Zeeland, in verband met de grote bedragen die zij de Compagnie hadden voorgesloten, "alle mogelijke gerustheid werde bezorgt", maar dat zij nooit zouden instemmen met "zoodanige schikkingen, waar door die Maatschappij met de daad zou ophouden een Generalitiets Etablissement te wezen, maar veel eer het eigendom van die twee Provincien zoude uitmaaken, en alleen aan dezelve verantwoordelijk zoude worden". Meer dan het recht op informatie wilden zij Holland en Zeeland niet toestaan. [6] Maar de meerderheid had er geen bezwaar tegen dat beide provincies de Compagnie onder curatele stelden. De opposanten wisten slechts te bereiken, dat in de resolutie van 14 mei 1790 waarbij de Staten-Generaal hun instemming betuigden met het plan van Holland en Zeeland, uitdrukkelijk werd bepaald, dat de commissie zou ophouden te bestaan als de voorgesloten gelden aan Holland en Zeeland waren terugbetaald en dat haar bestaan geen inbreuk zou betekenen op de soevereiniteit van de Staten-Generaal over de VOC en hun bevoegdheid om

-
1. Res. SG 1786 mei 1; res. Zeel. 1786 mei 12; res. SG 1786 nov. 9.
 3. Res. Zeel. 1788 mei 22, juli 17; res. Holl. 1788 juli 23.
 4. Res. Holl. 1789 juni 4; res. Zeel. 1789 november 26.
 5. Res. Holl. 1789 juni 4; res. Zeel. 1789 november 26.
 6. Res. SG 1790 maart 23.

van het bewind te allen tijde opening van zake te krijgen. [7]

C. SAMENSTELLING, TAKEN EN BEVOEGDHEDEN VAN DE COMISSIE

Een dag nadat de Staten-Generaal hun goedkeuring aan het plan gegeven hadden werden de Hollandse gecommiteerden door de prins benoemd en door de Staten van Holland aangesteld. Het waren Gerlach Jan Doys van der Does, lid van de Ridderschap en gecommiteerde ter Provinciale Rekenkamer, Pieter Hendrik van de Wall, oud-burgemeester van Dordrecht, Joachim Rendorp, burgemeester van Amsterdam, en Hendrik van Stralen, secretaris van Gecommiteerde Raden van het Noorderkwartier. Rendorp, die eind 1792 overleed, werd op 5 april 1793 opgevolgd door de Amsterdamse burgemeester Willem Gerrit Dedel. [9] De Zeeuwse gecommiteerden, Jacob Hendrik Schorer, pensionaris van Middelburg, en Daniël Pieter de Mauregnault, burgemeester van Veere, werden pas op 16 juni door Willem V aangewezen en op 21 juni door de Staten van Zeeland aangesteld. [10] Op 12 februari 1794 nam Jacob van Houtte, secretaris van de Provinciale Rekenkamer, de plaats in van De Mauregnault, die toen al twee jaar vacant was. [11] Alle staatsgecommiteerden kregen van hun provincies geloofsbrieven als extraordinaris gedeputeerden ter Staten-Generaal. [12]

De Staatscommissie werd belast met het toezicht op het bestuur van de Oost-Indische Compagnie in het algemeen en het behoorlijk gebruik van de Hollandse en Zeeuwse subsidies in het bijzonder. Bewindhebbers moesten over alle belangrijke zaken met haar overleggen en haar inzage geven in alle stukken. Haar leden moesten regelmatig rapport uitbrengen aan de Staten van hun provincies. [13] Desgevraagd dienden zij hun lastgevers van advies.

D. HUISHOUELIJKE ZAKEN EN BESLUITVORMING

De Hollandse gecommiteerden gingen meteen na hun aanstelling aan de slag. Op hun voorstel besloten de Staten van Holland op 23 juli 1790 voor de Hollandse kamers een nieuwe lening van tien miljoen te garanderen.

Overleg met de nog maar net aangestelde Zeeuwse gecommiteerden had niet plaatsgevonden. De Staten van Zeeland, voor een voldongen feit geplaatst, protesteerden tegen de gevolge procedure, maar waren verplicht voor de kamer in Middelburg een lening naar evenredigheid te garanderen. [15]

Pas op 12 augustus 1790 hielden de Hollandse en Zeeuwse gecommiteerden hun eerste gemeenschappelijke vergadering. Daar werden onder meer de huishoudelijke zaken geregeld. De Hollanders hadden tot dan toe voor het schrijfwerk de klerken gebruikt die de commissie tot de quoten hadden bediend. [16] Nu werd besloten uit de klerken van de compagnie een amanuensis te kiezen. Nadat de eerste kandidaat, Albertus Arend Hoefhamer, die zich "in de vorige troubles" bleek te hebben "misdragen", was afgevoerd nog voordat hij zijn werkzaamheden had kunnen beginnen, werd op 24 september 1790 Willem Abeleven als amanuensis aangesteld. Als VOC-klerk bleef hij toegang houden tot de archieven van de Compagnie. [17] De voormalige compagnieadvocaat Boers trad op 13 oktober 1790 in

-
- 7. Res. SG 1790 mei 14.
 - 9. Res. Holl. 1793 april 5.
 - 10. Res. Zeel. 1793 juni 14, 21.
 - 11. Res. Zeel. 1793 april 25; not. SC 1794 februari 12.
 - 12. Ress. Holl. 1790 mei 15; res. Zeel. 1790 juni 21.
 - 13. Res. SG 1790 mei 14.
 - 15. Not. SC 1790 augustus 12; res. Zeel. 1791 februari 3.
 - 16. Not. SC 1790 mei.

functie als advocaat-consulent van de commissie. [18]

De Staatscommissie was, ook na augustus 1790, niet meer dan een overlegorgaan van een Hollandse en een Zeeuwse personele of staatscommissie. Deze commissies dienden hun eigen staatsrapporten in bij de Staten van hun gewesten, beschikten over enkele gemeenschappelijke faciliteiten en kwamen alleen bij elkaar als er zaken van groot gemeenschappelijk belang aan de orde waren. Hun samenwerking was niet meer dan een institutionalisering van de samenwerking die tussen hun voorgangsters van 1788 had bestaan. Holland, dat tweemaal zoveel gecommitteerden leverde als Zeeland, domineerde. De Hollander Van der Does was het eerste lid van de Staatscommissie en Den Haag was haar standplaats. De notulenregisters bevatten voor het overgrote deel de besluiten van de vergaderingen van de Hollandse gecommitteerden en voor een gering deel de besluiten die samen met de Zeeuwen waren genomen. Vrijwel altijd ging het initiatief van de Hollanders uit.

Idealiter verliepen de communicatielijnen tussen de gecommitteerden en de Statenvergaderingen als volgt. Waren subsidieaangelegenheden aan de orde, dan stelden de Hollandse gecommitteerden eerst een plan op tot steunverlening door de Staten van Holland aan de Hollandse kamers. Ze verzochten dan hun Zeeuwse collega's de Staten van Zeeland voor te stellen hun kamer naar evenredigheid te subsidiëren en dienden hun plan in bij de Staten van Holland. De Staten van Holland keurden het plan goed en schreven de Staten van Zeeland dat zij van hen een evenredige subsidie verwachtten. De Staten van Zeeland tenslotte, door hun gecommitteerden inmiddels van de plannen op de hoogte gebracht, sloten zich bij de Hollandse resolutie aan.

In veel gevallen vond tussen de Hollandse en de Zeeuwse gecommitteerden geen overleg plaats. De Hollandse gecommitteerden deden in die gevallen een voorstel aan de Staten van Holland, die hierop een resolutie namen en deze aan de Staten van Zeeland overbrachten. Na advies van hun gecommitteerden te hebben ingewonnen sloten de Staten van Zeeland zich bij de Hollandse resolutie aan of stelden zij hun Hollandse collega's van hun bezwaren op de hoogte. Na advies van zijn gecommitteerden nam Holland dan een finale resolutie.

Overleg met de Heren Zeventien werd in principe door de voltallige commissie gevoerd. Met de Hollandse kamers en de kamer Zeeland daarentegen werd respectievelijk door de Hollandse en Zeeuwse gecommitteerden afzonderlijk beraadslaagd. Uitgaande brieven werden door Abeleven namens de hele commissie ondertekend, ook al gingen ze in feite alleen van de Hollanders uit.

E. MIDDELEN TOT HERSTEL VAN DE COMPAGNIE

De Staatscommissie bereidde niet alleen financiële steunmaatregelen voor, maar ook structurele hervormingen van de leiding en de werkwijze van de Compagnie. In hun rapporten van januari en juli 1791 stelden de Hollandse gecommitteerden een groot aantal vergaderingen voor in de administratie in de Republiek, de wijze van handel drijven en het beheer van bezittingen overzee, waar commissarissen-generaal orde op zaken zouden moeten stellen. De aanbevelingen waren grotendeels ontleend aan memories die hoofdparticipant Guill. Titsingh en de Amsterdamse bewindhebbers Falck, Craeyvanger en Scholten bij het bewind en de commissie hadden ingediend.

Ook beraamde de commissie maatregelen om de verkopen van de Compagnie te reguleren.

17. Not. SC 1790 juli 23, augustus 12, 13, 18, 19; september 24, 25; oktober 13; december 17.

18. Not. SC 1790 oktober 13; zie ook: augustus 12, 19; september 24; december 17.

De retouren moesten voortaan bij afslag worden verkocht en de onverkocht gebleven goederen zouden niet langer alleen op vastgestelde tijden opnieuw in openbare veiling worden gebracht, maar te allen tijde en ook onderhands mogen worden verkocht. Een commissie van de bewindhebbers werd benoemd om de verkopen te leiden.

Deze veranderingen, die op zich al hevige protesten van de handel leidden, vormden de basis van een plan tot verregaande prijsregulering. Om dit plan in het diepste geheim te kunnen doorvoeren werden de gecommiteerden eind 1791 door Holland en Zeeland gemachtigd onder bepaalde voorwaarden "uit te denken en dadelijk in te voeren zodanige Poincten van bezuiniging hier te lande, en nuttige schikkingen tot het welzijn van de Oost-Indische Compagnie als zij ten meesten nutte van dezelve Compagnie...zullen oordeelen te behooren". Enkele maanden later liet de Staatscommissie de commissie tot de verkopen een geheime conventie sluiten met Cohen & Cie, waarbij dit handelshuis zich tegen ruime betaling verplichtte bodemprijzen vast te stellen en goederen eventueel tegen die bodemprijzen uit de markt nemen. [20]

De doorvoering van de hervormingen werd vertraagd door corrupte en incompetent bestuurders van de compagnie in de Republiek en overzee en leverde, evenals de zending van de commissarissen-generaal, niet de resultaten op die ervan waren verwacht. Nieuwe geldleningen leken in een bodemloze put te verdwijnen en de provincies bleken steeds minder bereid en in staat hun financiële steun voort te zetten. Vanaf eind 1793 gaf Holland alleen nog subsidies die er specifiek op waren gericht om de retouren op de compagniesveilingen te brengen. Zeeland was toen al niet meer in staat aan eerder aangegane subsidieverplichtingen te voldoen. De Staatscommissie, die als buffer en trait d'union tussen de Compagnie en de Staten had gefunctioneerd, nam afstand van de Compagnie. De Hollands gecommiteerden beraadden zich op last van de Staten op maatregelen om het bewind nog vóór de val van de maatschappij te concentreren en om de oostindische handel en bezittingen van de Compagnie, die het onderpand vormden van de kapitalen die de provincie had voorgeschoten, te redden als de val van de maatschappij niet meer was uit te stellen.

F. HET COMITTÉ TOT DE ZAKEN VAN DE OOST-INDISCHE COMPAGNIE, 1795-1796

Kort na de omwenteling, op 30 januari 1795, vervingen de Provisionele Representanten van het Volk van Holland (de opvolgers van de Staten) de gecommiteerden Van der Does, Van de Wall, Dedel en van Stralen door Brouerius van der Velden, Johan du Tour, Titsingh en Christiaan Beresteyn, die de werkzaamheden van hun voortgangers als Comité van de Provisionele Representanten tot de zaken van de Oost-Indische Compagnie voortzetten. Ook Abeleven moest het veld ruimen. De nieuwe gecommiteerden stelden Hoefhamer, die in 1790 vanwege zijn patriottische sympathieën was afgevoerd, weer als amanuensis aan. [22] Van de diensten van advocaat-consulent Boers besloten zij geen gebruik meer te maken. [23]

Het Comité nam van Abeleven het archief van de Staatscommissie over en van de commissie tot de verkopen een verzegeld kistje met 38 documenten. Dat kistje was door deze commissie in het VOC-logement in Den Haag in een eveneens verzegelde kast geplaatst en tijdens de omwenteling door de kastelein van dit logement in een appartement in de tuin in een ton met hooi verstoppt. Omdat openbaarmaking van de stukken, die voor een belangrijk

20. Zie in het repertorium de afdeling C, pp. 598-600.
22. Not. SC 1795 februari 15.
23. Not. SC 1795 februari 15 en maart 2.

deel betrekking hadden op de geheime maatregelen ter regulering van de prijzen, een storm van verontwaardiging zou veroorzaken, besloot het Committé ze buiten de openbaarheid te houden en in zijn eigen archief te incorporeren. [24]

Het Committé kreeg soortgelijke bevoegdheden als de Staatscommissie had gehad. [25] Met de Zeeuwse gecommitteerde Schorer en Van Houtte, die in functie waren gebleven, bleef het schriftelijk contact onderhouden, maar gemeenschappelijke vergaderingen werden ondanks Zeeuwse protesten niet meer gehouden. Zeeland kon de Compagnie al enige tijd niet meer naar evenredigheid subsidiëren. De schulden van de kamer Zeeland aan de andere kamers groeiden daardoor tot zo'n hoogte, dat deze in 1796 zelf overwogen bij de Staten-Generaal op maatregelen aan te dringen. Omdat Holland noch bereid noch in staat was aan Zeeland de subsidiegelden voor te schieten, kwam aan de Hollands-Zeeuwse samenwerking de basis te ontvallen.

Het Committé stond dicht bij de compagnie dan zijn voorganger in 1794. De éminence grise van de VOC, hoofdparticipant Titsingh, de belangrijkste inspirator van de hervormingsvoorstellen van de Staatscommissie, was "het roer van het schip". [26] Hij vond evenals zijn collega's het oude bewind "nutteloos" en "hinderlijk" [27] en streefde naar concentratie van het bestuur door afschaffing van de kamers. De torenhoge schuldenlast van de Compagnie weet hij echter niet aan het onvermogen van het incompetente bewind om de huishouding aan te passen aan de veranderde internationale commerciële verhoudingen, maar uitsluitend aan de gevolgen van de Engelse oorlog en hij wilde van haar opheffing niets weten. De Provisionele Representanten, wie het nu juist om de wijze van opheffing van de Compagnie te doen was, konden zich dan ook niet verenigen met het rapport dat Titsingh en zijn collega's op 15 juni 1795 uitbrachten. Ze stelden zes toegevoegde leden aan en gaven het aldus uitgebreide Committé opdracht een voorstel te formuleren tot onmiddellijke vernietiging van het college van bewindhebbers en vervanging daarvan door een generaal committé. [28]

Op grond van het meerderheidsrapport van het uitgebreide Comittée (de drie oorspronkelijke leden waren tegen) deden de Hollandse gedeputeerden op 17 september 1795 in de staten-generaal het voorstel onder handhaving van het octrooi de colleges van bewindhebbers af te schaffen en een (generaliteits-) Committé tot de zaken van de Oostindische Handel en Bezittingen in te stellen dat voor het merendeel uit Hollanders zou bestaan. De provincie verklaarde zich niet bereid de Compagnie verder te ondersteunen voordat de bondgenoten dit voorstel hadden aanvaard. [29] Ondanks vele bezwaren ging de meerderheid met dit plan accoord, zodat het generaliteitscommitté op 1 maart 1796 met zijn werkzaamheden kon beginnen. [30]

Het leek het (provinciaal) Committé voegzaam, "daar deze commissie ten einde liep, dezelve met een kort rapport te sluiten". Maar verder dan een conceptrapport kwam het niet. [31] Op 5

-
- 24. Idem 1795 februari 14, maart 6-15. Voor de stukken van de commissie tot de verkopeningen zie het repertorium onder C. Hoe geheim de activiteiten van deze commissie waren, blijkt o.m. uit het boek van Van Berckel, die zich afvraagt of de commissie wel daadwerkelijk heeft gefunctioneerd: G.J.A. van Berckel, Bijdrage tot de Geschiedenis van het Europeesch opperbestuur over Nederlands Indië 1780-1806, (Leiden 1880) 37.
 - 25. Decr. P.R. Holl. 1795 februari 6.
 - 26. Du Tour aan Pieter Paulus 1795 oktober 11, Archief VOC Commissies, inv.nr. 24, p.583.
 - 27. COIC aan P.R. Holl. 1795 april 3, Archief VOC Commissies, inv.nr. 24, p. 554.
 - 28. Decr. p.R. Holl. 1795 juni 15.
 - 29. Res. SG 1795 juni 15.
 - 30. Decr. P.R. Zeel. 1795 november 3; res. SG 1795 november 6, 16, 30; december 3, 24; 1796 januari 28; februari 4.

februari bepaalden de Provisionele Representanten, dat, in verband met de nieuwe bestuursinrichting, "alle qualificatiën en lasten op eenigerhande Committé's door de Provisionele Representanten gegeven, en alle personeele Commissies uit hun midden gedecerneerd, nu voor als dan, gehouden (worden) op den Eersten April deezes Jaars te cesseeren en buiten effect te zijn". [32]

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEFBEHEER

G. ARCHIEVEN OVERGEDRAGEN AAN DE STAAT EN INGEVOEGD IN DE KOLONIALE ARCHIEVEN.

Het algemene Committé tot de zaken van de Oostindische Handel en Bezittingen was in de archieven van het provinciale Committé zeer geïnteresseerd. Al op 10 maart 1796 benoemde het een commissie die "van de burgers Titsingh en verdere leden van de gewezene personeele commissie van Holland tot de Oost-Indische zaken...de papieren tot hunne commissie behoort hebbende" moest overnemen. Maar Titsingh gaf de papieren die hij in bewaring had niet graag uit handen. Op 13 januari had hij zijn collega's Du Tour en Beresteyn, die om afgifte van de kist met de papieren van de vorige Staatscommissie waren komen vragen, ook al met lege handen naar huis gestuurd. Hij had hen er toen op gewezen, "dat deeze papieren meede toebehoorden aan de leeden der Zeeuwsche Staats Commissie" en hen "daar deselve thans onder de custodie waaren van iemand, die niet konde geconsidereert worden van alle relatiën dienaangaande ontbloomt te zijn, zoo lang zijn demissie niet bij de provisioneele Representanten van 't Volk van Holland aangenomen was", in consideratie gegeven "of het thans wel voegzaam zoude zijn, om die verplaatsing te doen op een ogenblik dat deeze Commissie door een nieuw bewind stond vervangen te worden". [34] Nu verklaarde hij dat hij, als enig present lid van van de voormalige Staatscommissie, "geene papieren konde overhandigen die niet de zijne, maar het eigendom van de Commissie waren", maar dat hij de wens van het Oostindische Committé aan zijn medeleden zou overbrengen. [35] Toen ook herhaalde verzoeken niets opleverde, liet het Oostindische Comitté het er verder maar bij zitten. [36]

In 1801 probeerde de Aziatische Raad, die het Oostindische Committé een jaar eerder was opgevolgd, het opnieuw. Bij Titsingh en de andere overblijvende leden van de voormalige "Staatscommissie uit het Gewest Holland" werd geïnformeerd of zij "zwarigheid zouden maken aan gemelden raad te cederen de onder hun berustende en voor de deliberatiën van de raad belangrijke papieren behoort hebbende tot de opgemelde Staats Commissie". Titsingh c.s. verklaarden zich hiertoe ten vole bereid, "mids zij alvorens, tot hunne decharge, daartoe met een speciale authorisatie van wegens het Bewind wierden gemunieerd". Na verlening van die autorisatie op 7 april 1801 droegen zij de archieven over aan het Departement tot de Indische zaken van de Aziatische Raad. [37]

Het Departement van Koloniën van het Ministerie van Koophandel en Koloniën (de opvolger van de Amerikaanse en Aziatische Raden) bracht zijn archieven en de archieven die het had

-
- 31. Not. COIC 1796 februari 1, 12.
 - 32. Decr. P.R. Holl. 1796 februari 5.
 - 34. Not. COIC 1796 januari 13.
 - 35. Res. OI Committé 1796 maart 24.
 - 36. Res. OI Committé 1796 mei 12, juni 9, 16.
 - 37. NA, Tweede Afdeling, Archief van de Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissements, inv.nr. 30, res. van 6 en 13 juli 1801 en inv.nr. 143, minuutnotulen van het Departement tot de Indische Zaken; NA, Tweede Afdeling, Archief van het Uitvoerend Bewind, inv.nr. 80, res. 7 juli 1801 nr. 19.

overgenomen bijeen in het pakhuis "Batavia" in Amsterdam. Blijkens de inventaris die rond 1810 (het jaar waarin het ministerie werd opgeheven) werd opgemaakt, bevonden zich daar ook de archieven van de Oost-Indische Compagnie (die op 24 december 1795 aan het Oostindische Committé waren toegewezen) en de archieven van de staatscommissies van 1790 en 1795. [38] In 1828 kreeg ambtenaar De Munnick van de minister van Marine en Koloniën opdracht de Oostindische archieven, die inmiddels waren overgebracht naar het West-Indisch Magazijn in Amsterdam, opnieuw te inventariseren. De archieven van de Staatscommissie en haar opvolger beschreef hij uitsluitend op de minuutbrieven van de kamer Amsterdam aan de Staatscommissie. [39] Ook in het proces-verbaal dat in 1856 werd opgemaakt bij de overdracht aan het Rijksarchief (nu: Nationaal Archief) van deze archieven (die sinds 1832 in het West-Indisch slagthuis in Amsterdam berustten) werden de archieven van de commissies na de correspondentie van de kamer Amsterdam vermeld. [40]

H. DE STUKKEN KRIJGEN HUN ZELFSTANDIGE STATUS TERUG

Hierdoor in verwarring gebracht, beschreef H.T. Colenbrander, die tegen het einde van de vorige eeuw de herinventarisatie van de archieven van de VOC ter hand nam, de commissie-archieven als onderdeel van het archief van de kamer Amsterdam onder inv.nrs. 491-571. Maar al gauw zag hij zijn vergissing in. Op 10 juni 1898 schreef hij aan rijksarchivaris Van Riemsdijk: "Het is mij sedert gebleken dat dit geen bij het bestuur der Compagnie ingekomen stukken zijn, maar compleete archieven van twee Staatscommissies, waarvan de tweede de archieven van de eerste overnam, en deze, met haar eigene vermeerderd, weder naliet aan hen in 1796 opgetreden meervermelde Committé tot de Zaken der Oost-Indische Handel en Bezittingen", dat in datzelfde jaar ook de archieven van de O.I.C. overnam. "Zoo zijn zij tegelijk met de archieven der OIC op het Rijksarchief (nu: Nationaal Archief) gekomen en ten onrechte als onderdeel van het archief der OIC geplaatst en behandeld". Toen de Hullu in 1905 de inventarissen van Colenbrander een doorlopende nummering gaf (de zgn. KA-nummering), liet hij de inventaris van de Hollandse commissies dan ook buiten beschouwing. Deze kreeg een eigen nummering, die tot dusver in gebruik is gebleven.

De archieven van de Staatscommissie en het Committé waren nog steeds achter de archieven van de VOC geplaatst, toen de Rijksarchivaris in Zuid-Holland naar aanleiding van de inventarisatie van L. Zoodsma van het archief van de Provisionele Representanten van het volk van Holland in januari 1983 zijn collega van de Eerste Afdeling om overdracht van het archief van het Committé verzocht. De Rijksarchivarissen kwamen overeen, dat niet alleen het archief van het Committé zou worden overgedragen, maar ook het archief van de Staatscommissie, dat in feite gevormd was door de Hollandse gecommitteerden en vrijwel alleen van hun werkzaamheden de neerslag vormde.

Het werd uiteindelijk niet wenselijk geacht de commissie-archieven in de archieven van de Staten van Holland en die van de Provisionele Representanten in te voegen. Vast staat dat ze daarvan nooit deel hebben uitgemaakt. De commissie van 1790 was een personele commissie en had in die hoedanigheid vooral een adviserende functie. Het was haar lastgevers om haar rapporten te doen, niet om de bouwstoffen daarvan. Voor het archief van het Committé van 1795 geldt min of meer hetzelfde. In tegenstelling tot de andere Committé's die door de Provisionele Representanten werden ingesteld, had het niet het karakter van een uitvoerend

-
38. De commissiebrieven worden daar vermeld op p.5 (in: oude inventarissen Eerste Afdeling doos XIX).
 39. Arch. Min. v. Marine en Koloniën 1828 dec. 6 La G en H nr. 46; inventaris De Munnick (in oude inventarissen Eerste Afdeling doos XIX).
 40. Proces-verbaal, 1e aflevering, NA, archief van het NA, inv.nr. 17 nr. 157.

orgaan of een departement van bestuur. Het was in feite net als zijn voorgangster een personele commissie en werd ook dikwijls als zodanig aangeduid. Dat zijn archief en dat van zijn voorgangster in handen van de overheid zijn gekomen is te danken aan de belangstelling van het Oostindische Committé en de Aziatische Raad, die de stukken bij hun deliberatiën konden gebruiken.

Voorts leek het zinvol het onderlinge verband tussen beide archiefjes te bewaren. Continuïteit in de werkzaamheden van de commissies en van de VOC vóór en na 1795 heeft een inhoudelijke en een chronologische overlapping tot gevolg gehad. Een voorbeeld hiervan is het archiefje van de commissie tot de verkopeningen (1791-1792), dat in het archief van het Committé (1795-1796) is geïncorporeerd.

Het behoud van de zelfstandigheid en het onderlinge verband tussen beide archiefjes maakte het mogelijk bij de herinventarisatie (die vóór de overdracht op de Eerste Afdeling werd uitgevoerd) een grotere toegankelijkheid te verwezenlijken dan bij commissiearchiefjes gebruikelijk en bij incorporatie in een groter geheel mogelijk zou zijn geweest. Dit was van belang, omdat de archiefjes stukken bevatten die voor het onderzoek naar de Compagnie in haar nadagen van groot belang zijn en die voor een deel niet meer in de archieven van de VOC zijn terug te vinden. Vergroting van de toegankelijkheid is bij die inventarisatie niet gezocht in een detaillering van de inventaris van deze seriearchieven (zij is ook in de nummering nagenoeg gelijk aan de bestaande) maar in de toevoeging van een systematisch repertorium. De systematiek daarvan wordt op p.568 toegelicht.

I. HUIDIGE STAAT VAN DE ARCHIEVEN

De Commissiearchiefjes, die een omvang hebben van 3 m', zijn in goede staat bewaard gebleven. Het archief van de Staatscommissie is vrijwel compleet. Van het archief van het Committé ontbreken een aantal stukken die in de notulen wel worden vermeld. Ik vermoed dat dat de positie van Titsingh, die veel zaken persoonlijk afdeed, hier debet aan is. Het archief van de commissie tot de verkopeningen is fragmentarisch. Toen het Committé commissaris Scholten vroeg of er niet meer stukken waren dan de overgedragen achtendertig, verklaarde hij "dat zodanige papieren welke door hem zelfs wegens de verkopeningen waren opgemaakt, niet konden worden aangemerkt als tot de voorsz commissie te behooren". Wie echter alleen op de overgebleven papieren van de Hollandse commissies een blik werpt, begrijpt ten volle de verzuchting door het Committé op 2 maart 1795 in een brief aan de kamer Amsterdam geslaakt: "Was de Compagnie met schrijven te redden geweest, hoe rijk zoude zij zijn!". [43]

BIJLAGEN***GERAADPLEEGDE LITERATUUR***

Berckel, G.J.A. van, *Bijdrage tot de geschiedenis van het Europeesch opperbestuur over Nederlandsch-Indië 1780 - 1806* Leiden 1880

1-2	Notulen van de Staatscommissie. 1790 - 1795	2 delen
1	1790 mei 18 - 1791 december 22	
2	1792 februari 7 - 1795 januari 15	
3-20	Bijlagen A-Z, AA-ZZ, AAA-ZZZ, 1-32 en 59-217.	18 banden
	De nummers 35-58 zijn verwijzingen.	
3	A-C	
4	D-E	
5	E*-T	
6	U-U1	
7	U1 en verder	
8	U2	
9	U2 en verder	
10	V- ZZ	
11	AAA-ZZZ	
12	1-16	
13	17-32	
14	59-63 III	
15	64-82	
16	83-100	
17	101-121	
18	122-150	
19	151-180	
20	181-217	
21	Alfabetisch-chronologisch repertorium op de notulen; minuut. 1795	4 omslagen
22	Alfabetisch-chronologisch repertorium op de uitgaande brieven (inv.nr. 3C); minuut. 1795	1 omslag
23	Tafel op de bijlagen; minuut. 1795	1 deel
24	Notulen van het Comitté, 1795 februari 10-1796 februari 12 en bijlagen. 1795	1 band
25	Vervolg van de bijlagen. 1795 - 1796	1 band
26	Losse bijlagen bij ingekomen brieven. 1795	13 stukken